

PŘÍSPĚVEK K ROZŠÍŘENÍ BRACHYPTERA BRAUERI (KLAPÁLEK 1900)
V ČSSR (PLECOPT., TAENIOPTERYGIDAE)

Beitrag zur Verbreitung von Brachyptera braueri (Klapálek 1900) in der Tschecho-
slowakei (Plecopt., Taeniopterygidae)

Zdeněk Adámek

Při práci na diplomovém úkolu "Vliv teplých odpadních vod na zoobenthos řeky Oslavy" jsem se snažil zachytit také přirozený stav zoocenózy v řece nad výpustí teplé vody z tepelné elektrárny v Oslavanech. K tomu jsem zvolil úsek v městě nezasazený znečištěním. Na této lokalitě jsem v zimě 1970/71 ulovil 5 exemplářů larev pošvatky Brachyptera braueri (Klap.), a to: 2.12. - 2 kusy, 21.12. - 2 kusy a 9.2. - 1 kus. Podle dostupných literárních údajů a ústního sdělení dr. Raušera je tento nález pro Moravu nový.

Řeka v místě nálezu je asi 15 m široká, s přirozenými břehy a tvrdým kamenitým dnem, rychlost proudu se pohybuje okolo 1 m/sec. Maximální hloubka je při levém břehu - asi 1 m, vzorky byly odebírány v pravé polovině řeky z hloubky 25 cm. 800 m níže po proudu je jez, který zadržuje vodu na vzdálenost 500 m. Za velkých mrazů lokalita zamrzá, nebo se zde tvoří ledové dřence dlouhé několik km (březen 1971). V létě pokrývají 60 - 70 % hladiny velké koberce Myriophyllum spicatum L., místy Batrachium fluitans Wimm. Průměrná abundance a biomasa benthosu na kamenech je 1047 ex./m², resp. 7,17 g/m². V porostech makrovegetace jsem zjistil abundanci 16 285 ex./m² a biomasu 17,46 g/m².

Benthická fauna je tvořena zástupci 94 taxonů, z nichž dominují Limnodrilus sp. (3,26% abundance), Ancylus fluviatilis Müll. (7,08%), Potamanthus luteus (L.) (2,94%), Baetis vernus Curt. (15,08%), Baetis lutheri Müller-Liebenau (3,68%), Baetis rhodani (Pict.) (2,84%), Hydropsyche sp. (6,49%), Wilhelmia sp. (27,46%), Orthocladus (partim) et Cricotopus (partim) (3,89%), Cladotanytarsus sectio mancus (7,91%) aj. Z rybářského hlediska odpovídá sledovaný úsek parmovému pásnu s masovým výskytem jelce tlouště (Leuciscus cephalus (L.)). Kromě něj se objevuje ostroretka stěhovavá (Chondrostoma nasus (L.)), hrouzek

obecný (Gobio gobio (L.)), plotice obecná (Rutilus rutilus (L.)), zřídka i pstruh potoční (Salmo trutta morpha fario L.) nebo kapr obecný (Cyprinus carpio (L.)) intensivně vysazovaný do stojaté vody nad jezem.

Kromě Brachyptera braueri (Klap.) byl zde zjištěn ekotopicky příbuzný druh Perlodes dispar (Rambur) (RAUŠER in litt.) výše proti proudu u Skryjského mlýna. Ostatní druhy nížinných toků, jako Taeniopteryx nebulosa (L.), Isoperla obscura Zett., Marthamea vitripennis (Pict.) a Xanthoperla apicalis Newm., zde dosud zjištěny nebyly. Brachyptera braueri (Klap.) není jediným vzácnějším živočichem, kterého jsem ve sledovaném úseku řeky zjistil. Procladius pseudorufulus Kimmins (Ephemeroptera, Baetidae) je na Moravě znám pouze z Dyje u Mušova (ZELINKA in LANDA 1969), přestože v Čechách a na Slovensku nijak vzácný není. Za pozoruhodné lze označit i nálezy alpského druhu Neozavrelia luteola Goetgh. (Chironomidae, Tanytarsariae) a pijavky Cystobranchus respirans (Troschel) (Hirudinea, Piscicolidae).

Zjištěné organismy indikují zřetelně lepší beta-mezosaprobitu. Kvalita vody nad a pod místem nálezu se výrazně nemění. Vliv teplejší vody vypouštěné z oslavanské elektrárny spolu s popílkem se neprojevuje pronikavým zhoršením kvality, ale až desetinasobným snížením abundance a biomasy.

Brachyptera braueri (Klap.) byla popsána KLAPÁLKEM v r. 1900 podle exemplářů z Vltavy v Praze. V té době hojná tzv. "pražská jarní moucha" (její imaga se líhnou v únoru až dubnu) byla z původních lokalit vytlačena stoupajícím znečištěním. Naposledy ji u nás uvádí RAUŠER (1957, lgt. Brtek) v materiálu z Dunaje, kde byla známa již z Vídně (KLAPÁLEK podle BRAUERA 1906).

Brachyptera braueri (Klap.) je extrémně euryoekní druh rozšířený po celém evropském trupu a jižní Skandinávii (BRINCK 1949). Jeho nálezy v některé neznečištěné moravské řece bylo tedy možno očekávat.

Dosavadní nálezy v ČSSR:

Čechy: Praha (Vltava), Veselí n. L. (Nežárka); Plzeň (KLAPÁLEK 1905), Vrchlabí. Morava: Oslavany (Oslava) - nový nález pro Moravu. Slovensko: Iža (Dunaj) (RAUŠER 1957), Kálna (Hron), Zvolen (Očovka), Rimavská Sobota (Rimavka) (WINKLER 1957), Slavnica (PASZICKI).

Z u s a m m e n f a s s u n g

Im Flusse Oslava bei Oslavany wurden einige interessante Arten des Rheobenthos gefun-

den: Brachyptera braueri (Klap.) und Procloeon pseudorufulum Kimmins. In der benthischen Fauna dominieren folgende Arten: Ancylus fluviatilis Müll. (7,08%), Baetis vernus Curt. (15,08%), Hydropsyche sp. (6,49%), Wilhelmia sp. (27,46%), Cladotanytarsus sectio mancus (7,91%) u. a. Der Fluss ist in diesem Abschnitt 15 m breit mit steinigem Untergrund und mit Stromgeschwindigkeit 1 m/sec. Die durchschnittliche Abundanz und Biomasse auf den Steinen beträgt 1047 Ex./m², resp. 7,17 g/m². In den Gewächsen der Makrovegetation wurde die Abundanz von 16 285 Ex./m² und Biomasse 17,46 g/m² festgestellt. Die Funde von Brachyptera braueri (Klap.) sind die ersten von Mähren, diejenigen von Procloeon pseudorufulum Kimmins gehören zu den selteneren in diesem Lande. In Böhmen und in der Slowakei ist diese Eintagsfliege viel häufiger. Die Imagines wurden hier bisher nicht gefunden. Die Wasserqualität des untersuchten Standortes beweist eine bessere Betamesosaprobie.

L i t e r a t u r a

- BRINCK P., 1949: Studies on Swedish stoneflies. Opusc. Ent., 1 (suppl. 11): 1 - 250. - Klapálek F., 1905: Conspectus Plecopterorum Bohemiae. Čas. Čs. Spol. Ent., 2: 27-32. - Landa V., 1969: Jepice - Ephemeroptera. Fauna ČSSR, 18. Praha. - RAUŠER J., 1967: K poznání dunajských pošvatek (Plecoptera). Zool. listy, 20: 257-282. - RAUŠER J., 1960: Příspěvek k limnické zoogeografii Dunaje. Geogr. Čas. SAV, 12: 262-283. - WINKLER O., 1957: Plecoptera Slovenska. Biol. práce, 3/7. Bratislava.

Adresa autora:(Anschrift des Autors:) Zdeněk Adámek, Geografický ústav ČSAV, Mendlovo nám. 1, Brno, ČSSR.

